

Nemunas

Nr. 5
(368-809)

2012 m.
vasario 2-8 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Režisierius Gytis Padegimas. Donato STANKEVIČIAUS nuotrauka

Degančio laiko vanduo

3 p.

<http://www.nemunas.net>

Tiltai
3-7 p.

Gediminas JANKUS

Revoliucijos
ir anarchijos
šaukliai
blūdinėja
po Europą

Gediminas JANKAUSKAS

Karaliaus
Mindaugo
kardas vis dar
tvirtose rankose

Ugnė KRAULAIKYTĖ

Keramikos
simpoziumų
atšvaitai

Sugrižęs
Anatolijus
Michailovas-
Klošaras

Andrius JAKUČIŪNAS

Šarlotė II
(Šarlotės
atgaivinimas)
10 p.

Gaisro židinys.

Vaikystė. Tėvai. Liūtas.

Kartą namiškiams jaukiai pietaujant, kambariuose pasklidio dūmu kvapas. Degė ne orkaitė ir ne senelio pypkė, o ką tik nuo saulės spindulio užsipliekęs vaikiškas vėžimėlis, kuriame miegojo mažutis Padegimas. Taip prasidejo istorija, panašiai ir tėsiasi. Jau lygai 60 metų.

Gytis Padegimas apie... laiką...

Laikas bėga keistai ir netolygiai. Jis tarsi srovė prateka pro mus ir vilnija toliau. Nuotraukose matai, kaip keitiesi, tačiau visada esi ir ateityje, vejamas nesustabdomo gyvenimo troškulio. Kita vertus, vis dažniau prieš akis iškyla seniai nutole vaikystės vaizdai. Sugrįžta prarastas laikas. Netvarumas keičiasi į tai, kas amžina, ir supranti, kad eidamas labai daug palieki. Dabar žinau, kad gyvenimas vertingas su visais savo atradimais ir praradimais, kad kiekvienam mūsų duota be galo daug, tik reikia mokėti paimiti. Pagaliau išmokti nesiirti prieš srovę, o rasti sau skirtą vagą ir lengvai tekėti jūros link.

Prisimenu save gyvenančią senelių namuose Alytuje, o vėliau jau atvažiavusį į Kauną. Tai, ką tada pamačiau, manyje iki šiol stipriai ištvirtinę. Laisvės alėja – mano tikrieji namai. Ožeškenės gatvės kampas, netoli esanti mokykla, Muzikinis teatras sudarė pagrindinį mano gyvenimo trikampį. Todėl ir dabar, einant Laisvės alėja, man senieji vaizdai pinasi su tais, kurie realiai iškyla priešais. Einu ir matau, kaip arteja mane kiek gąsdinusi moteris su raiščiu ant nosies arba kitas keistas praeivis, kuris valandų valandas ištovėdavo skaitydamas ant sienos trumputę frazę „kas yra laimė“, šalia ir senas lėlių „daktaras“ su aplūžusiomis lėlėmis. Visi jie likę manyje tarsi realūs, čia pat esantys. Ilgi dešimtmeciai klojasi ant dabarties, todėl ir sutinkus žmones aš regiu tarsi keliose dimensijose. Šis susidvejinimas ar net susitrejimimas, viena vertus, padeda, tačiau kartais ir trukdo kasdieniam gyvenime. Būna, einu ryte, mane kalbina žmonės, o aš su jais paprasčiausiai negaliu bendrauti, nes esu kitur. Vis dėlto nepaprastai malonu, kai nueinu į senają Laisvės alėjos spurginę, o ten sutikta pardavėja sako, kad prisimena mane mažą ir mano mamą, kurios kasa buvo ilgiausia ir gražiausia visame Kaune.

vaikystė...

Nors vaikystė praleidau kaime, jau tada mano gyvenimas buvo pilnas kultūros. Ne sustodamas rijau namie buvusių prieškarių knygas: enciklopedijas, istorines, nuotykinės ir kitas, gal net neskirtas mano am-

Degančio laiko vanduo

žiui. Taip per gyvenimą susikaupė begalė informacijos. Nors abu mano tėvai medikai, tačiau ir tikri teatralai, visa šeima buvo tarsi panirusi i kultūrą. Namie kalbėta apie K. Petrasauską, A. Kučingį, sugrįžusį iš Sibiro. Tėvai pažinojo dar prieškarių dirbusius senuosius profesorius, kurie pasakoję apie L. Truičiką, A. Ragauskaite. Pavaldas buvo perduomas iš lėpų į lėpas.

Aš į teatrą vaikščiojau dar tada, kai pagal amžių nebuvu atėjęs laikas. O dabar pats kitiems sakau, kad per anksti į spektaklius ir koncertus atveda savo vaikus. Pirmi teatriniai išpūdziai susiję su pirmaisiais gyvenimo išpūdziais. Tiesa, į teatrą ėjau ir su mokytoju Kalėda, kuris mums parodė užkulisinį gyvenimą. Tuomet pamačiau sėdinčią ir mezzangą solistę – buvo tikras šokas, kad tai apskritai įmanoma. Dar prisimenu save darželyje su viena drauge einančius pasivaikščioti link Karo muziejaus ir kalbančius apie teatrą.

Mamos pusės Irena Žukaitė buvo operos solistė, dainavusi Vilniuje, todėl opera man atrodė beprotiskai didinga. Mes važinėjome į Vilnius, Rygos operos teatrus. Mano sąsiuviniai buvo pilni recenzijų, kurias rašiau mėgindamas suprasti tai, ką mačiau. Teatos Irenos vyras muzikologas Julius Špigelglazas filharmonijoje vedė paskaitas apie muziką, jos sandarą ir mane īmdavo kartu.

O teatrinė „praktika“ prasidėjo dar vaikystėje Alytaus sodyboje. Jau tada vadovavau kaimo „teatrui“ ir norinčiuju vaidinti Jame niekada netrukdo. Tačiau žiauri močiutės cenzūra spektaklį uždraudė, nes prieš tai stengėmės užsiimti „verslu“, kad galėtumėme nusipirkti vaidinimui reikalingų dalykų. Mano premjera turėjo tapti „Molio Motiejus“, bet močiutė nepritari mūsų grimo subtilybėms. Molio Motiejų visą išstepėme moliu, ir, jei ne jis, „aktorei“ iš tiesų galėjo blogai baigtis. Prisimenu, kaip vėliau, išskurus Kaune esančiąme bute, kuris kažkada buvo didžiulis, o sovietmečiu priglaudė daugybę gyventojų, aš gudraudamas stengdavausi pailginti savo vaikus. Buvo be galo smalsu pamatyti, pabendrauti su naujaisiais kaimynais, dažnai gržusiais iš Sibiro, arba iš Dzūkijos kaimų suvažiavusiais žmonėmis, todėl stengdavausi ką nors įdomaus sugalvoti, rengdavau jiems ištisitas programas, iš širdies plėšdavau arijas.

ženklus...

Apskritai visi prisiminimai, visos patirtys yra be galio svarbios. Jos kaupiasi atmintyje – begaliniuose, neįkainojamuose dvasiniuose rezervuaruose. Net mano tėcio puodelis su išpiestomis raudonomis vyšniomis iki šiol reiškia kažką itin svarbus. Manau, mums visiems reikia labai taupyti ir saugoti brangiūsias, emociskai paveikiausias patirtis, iš kurių vėliau galima sentis energijos. Visai nesvarbu, ar tie žmonės, daiktai tebéra, ar jau išėjė anapus. Sunku suvokti, kad tiek daug man svarbių žmonių, net mano mokinį, išlikimų aktorių jau néra. Nors aš dar noriu čia padirbėti, žinau, kad nuėjės ten jau rasiu su kuo spektaklius statyti. Išėjė žmonės iš tiesų nepasitraukia. Lankosi mintyse ir sapnuose. Todėl labai svarbu skaityti gyvenimo rodomus ženklus. Gal kam nors tai atrodo mistika, man – vidinė realybė. Nesu tokis kvailas, kad manyčiau, jog pasaulį galime aprépti penkiais išprastais pojūčiais. Jis tikrai daug platesnis ir sudėtingesnis, todėl turime stengtis jį sau atverti. Pačios geriausios mano spektaklių scenos nebuvo šiaip sugalvotos, jos atėjo kaip nušvitti mai. Mes esame translacijos instrumentai, per kuriuos skleidžiama informacija, energija. Subjektyvus žvilgsnis labai svarbus, o vėliau kūryba jį galima objektivizuoti.

Savo mamai ir močiutę visada sapnuoju artejant didesniems pasikeitimams. Liko ne vienas tokis prisiminimas, lyg ir perspėjimas, globa, nes per sapnus jaučiu be galio stiprius sąsajus su artimais žmonėmis. Močiutei surengiau keliis gražius pasiplaukiojimus garlaiviais ir tas svarbias akimirkas pasilikau sau kaip vidiunes dvasisnes fotografijas. Kai noriu atgaivinti mūsus ryšį, šie vaizdai lengvai iškyla. Šiai metais mano spektaklio premjera praeis, deja, be tėcio, kuris visada jomis domėjosi ir sekė. Aš jau negirdėsiu jo balso, tačiau kas man trukdydys jį girdėti savo viduje? Juk taip paprasta būti ten, kur nori, ir su tuo, su kuo nori, bendrauti. Tereikia laikios vaizduotės. Aš ją turiu, ji man labai padeda kurti spektaklius. Vieni vaizdai lengvai klojasi ant kitų, nuolat kyla keičiasi asociacijų, atsiveria skirtingos erdvės. Ir visa tarsi išskristalizuoją ne tik iš tavo patirties, bet ir iš to, ką pajutai prie ko nors prisilietus – greta esančių pasaulių, kitų gyvenimų, istorijų. Gal todėl man tokis artimas Kaun-

no tarpukario periodas, aš kartais net pasvajoju: gal keičiau kokį savo gyvenimo tarpsnį, kad galėčiau tame pabūti. Apie jį labai daug žinau, bet vis atrodo, kad per mažai. Mane pažinojusi ponios Smetonienės kosmetologė net yra klaususi, kodėl mes nesusitikome anais laikais Antano vardadienio šventėse. O aš juk gimiau 1952-aisiais... Gal tikrai aš tam tikra prasme gyvenau ir tada. Kai nesipyksti su laiku, viskas įmanoma.

pažinimą...

Mano gyvenimo filosofija remiasi pažinimumi. Turiu savų, gana konkretių priemonių tam siekti. O gal tas nuolatinis žinių troškimas, smalsumas yra giminės bruozas? Visi dzūkai judrūs. Ir mano tėtis tokis buvo. Jis surinkęs storiausius sąsiuvinius dzūkiškų barbarizmų, kuriuos gal kas nors panaudos leisdamas knygas. O močiutė apie mane sakydavo, kad esu kaip ant dviračio. Iš tiesų niekada nepavargstu, nenustoju domėtis gyvenimu. Anksčiau būdavo labai sunku ką nors pasiekti, todėl ir noras būdavo didesnis. Tačiau, jei stengiesi, viską gali rasti. Labai daug skaitydavau. O pajamas, ypač kai jos leisdavo nesivaržyti, tarsi „investuodavau“ į save. Pirkdavau knygas, bilietus, keliaudavau. Apkeliauva visą Ispaniją sekdamas Garsia Lorką, taip pat Šiaurės Afriką, lipau į Alpes. Ir šiuos metus pradėjau įkopė į Možes kalnų. Nuvykęs į Austriją 1989 m. vietiniams gyventojams apie jų miestus ir istoriją galėjau daugiau papasakoti nei jie. Todėl labai skaudu, kai sakoma, kad mes sovietmečiu nieko neturėjome, nieko nematėme. Nors mano tėvai neturėjo automobilio, nebūdavo vasaros, kad nekeliautumėmė. Iš pradžių su draugais po Lietuvą, vėliau – į Krymą, Kaukazą, Karpatus. Kelionėms labai atsakingai ruošdavomės, rinkdavome žinias iš istorinių knygų, bražydavome maršrutus. Taip mano keliauvių aistra iki šiol išsiliko. Daugybę tolimiausiu šalių aplankiau. Kartais vykdavau vienas, tačiau vienės nesijučiau. Nors, tiesa, būna akimirkų, kai prieš tave veriasi nuostabus vaizdai ir patirtys – tada pajunti gavęs dovaną, kuria norisi dalytis su kita.

Nukelta į 4 p.

Degančio laiko vanduo

Atkelta iš 3 p.

bendrystė...

Apskritai bendravimas, tikras buvimas su žmonėmis ilgainiui tampa svarbiausiu ir didžiausiu gyvenimo malonumu. Kiekviename kartą, pradėdamas kokią nors veiklą, suburi grupelę žmonių ir stengesi su jais elgtis kaip su sava šeima. Gal todėl, sulaikus šešiasdešimties, nebe taip svarbu, koks bus mano spektaklis, nes laurų ir šlovės užteks tiek, kiek turėjau, o tai, ką galiu duoti aplink esantiems žmonėms ir pats iš jų priimti. Tokios dvinas bendruomenės keičia gyvenimą. Dabar, kai Bažnyčia šiek tiek praradusi svarbą visuomenėje, teatras yra ta vieta, kurioje galima sukurti aukštutesnių vibracijų apimtį lauką. Jis formuoja dvinas infrastruktūrą. Kažkas sakė, jog miestuose teatru skaičius yra atviršciai proporcinis kalėjimų skaičiu. Tai ypač buvo svarbu anksčiau. Žmonės mokėjo susikurti apsauginį lauką, vieta, kurioje slėpdavosi nuo slegiančios aplinkos. Dabar visi esame tarsi vėju pagairejė.

Turėti mokinį man be galio svarbu, nes tik taip įmanomas kultūrinis perimamumas. Labai noriu dirbti su studentais ir padėti jiem įtvirtinti teatruose. Todėl visada šiek tiek rizikuodamas kviečiu savo pastatymuose vaidinti studentus. Būna, kad jie palieka spektaklį, nes gyvenimas taip susiklostė, tačiau manęs šitai negažina. Svarbu, jog tai, kas buvo, ką aš atradau ir sužinojau, nusidriektu iš ateiti. Kad jie suprastų tikrojo teatro, nėšou ar pramogos, prasmę. Šiandien kažkas repeticijos metu pastebėjo, kad gal reikėtų paaiškinti, kas yra Marlene Dietrich. Tada pamaniau, jog gal daugybės dalykų jaunoji karta nežino, jems tai dar reikia atasti.

teatras...

Sociologo Zygmuntu Baumano teigimu, mes gyvename laisvoje, tačiau skubančioje, neatidžioje vienuomenėje, retai sustojame ir pažūnėliai vienas kita, todėl ir reikalingi teatrai. Vieta pabūti ramiai. Tai psichoterapinė aplinka, kurioje susirenkame kalbėtis svarbiais klausimais, kurioje galime suderinti laisvės ir saugumo jausnas. Nors šiaip esu labai visuomeniškai aktyvus žmogus, savo spektakliuose niekada nenarpliuojau jokių socialinių temų. Naujasis mano spektaklis „Stebuklingasis Tenesis“ taip pat kalbės apie laiką, viltį ir tikėjimą. Visus man ypač svarbius dalykus, kurie metams bégant nė kiek nesikeičia, tik stiprėja. Todėl tebemanau, kad spektaklis jokiu būdu negali iš žmogaus atimti vilties. To vengiu ir teatre, ir gyvenime. Neigiamas patirtis, skausmus ir nusivylimus stengiuosi pasilikti sau ir sublimuoti, perlydyti į teigiamą energiją. Gal todėl ir formaliosios spektaklių statymo patirtys juo nėra tokios svarbios. Kažkada apie savo pastatymą girdėjau nuomonę: „Labai geras spektaklis, tačiau nemadingas.“ Tai buvo pasakyta seniai, tačiau ir dabar niekas nepasikeitė. Nieuomet nesistengiau primygintai ko nors daryti, siekti naujoviškumo, nes tokiai atveju gelminiai dalykai lieka užmiršti. Tuščiai skambančių spektaklių dabar ne tiek jau mažai. Tiesa, statydamas „JAH“ aš taip pat pasitel-

„Mūsų miesteliui“ sukako trisdešimt metų – pats gyvenimo vidurys.

kiau gana naujus sprendimus, vi-deomedžią, bet to būtinai reikėjo skirtingoms laiko plotmėms pertekti. Tai įvyko savaime. O naujasis spektaklis formos prasmė bus visai paprastas, nes tokio man reikia, taip jis geriausiai atsiškleis. Kiekviena forma turi tarnauti turiui, žiniai, jos skleidimui. Atviršciai negali būti, nes vežimas prieš arklį nestovi. Kita vertus, su-kurti ką nors tikrai naujo ir nema-toto jau beveik neįmanoma, nes, kai gerai išmanai teatro istoriją (o aš ją dėstau universitete), juokin-ai atrodo tariamas kai kurių menininkų novatoriškumas.

Menas nėra mokslas, kuris pri-valo veržtis į priekį. Jis ir taip turi puikių galimybių pralaužti ribas, skiriančias mus nuo didingų, tačiau kartais užslėptų pasaulio klo-dų. Tiesa, prie jų prisiliesti padeda ir kiti dalykai. Tik reikia stengtis atrasti jėgų to norėti ir siekti. Buvimas gamtoje – vienai tokiai būdų. Todėl aš turiai keletą vietų, kuriose dažnai lankausi ir išsiuosi, kaupiu energiją. Yra sena, jau apleista mano tévo dédės sodyba, kurią lankau Vélinių dieną. Nuvažiuoju, pažūriu pro raktą skylutę vidų, ar viskas gerai, ir grįžtu. Man to būtinai reikia, kaip ir balto be-siganačio arklio, kuri ten keistai pamatau kas antrus metus. Labai neiprasta, rami vieta, kurioje net jokių garsų nėra. Turiu ir savo sodybą, kurią paverčiau savotiškais draugų kūrybos namais. Joje susi-renka patys įvairiausi žmonės, jų bičiuliai, mano studentai ir labai kūrybingai bendrauja. Ta erdvę be galbo brangi, todėl slapčiomis trokštų, kad šio jubiliejaus proga man niekas nedovanotų daiktų, jų ir taip turia per daug, bet ką nors pasodintų. Gėlė ar medis žydėtų ne tik man. Ji būtų kažko naujo pradžia tarp to, kas ten yra jau labai seniai. Visi materialūs daiktai, nors ir labai šilti dėl juos dovanojusių žmonių démesio, nėra tokie svarbiū. Gal todėl, kad vis mažiau esu prie jų prisirišęs. Šiuo metu gyvenu keliuose miestuose, tad visur

jaučiuosi kaip namie. Niekas skaudžiai nebelaiko. O kadaise net užmigti naujoje vietoje būdavo sunku. Dabar ateini į naują, dažniausiai laikina būstą, kuris atrodo labai kukliai, ir esi ten savas, nes viską, ko reikia, atsiiveži su savimi. Suburi aplink žmones ir jautiesi reikalingas. Aktoriams, studen-tams, net verslininkams, kuriems tavo humanitarinis mąstymas padeda gyventi ir dirbti. Prie žmonių jautriai prisilieti, o tada jie lieka viso gyvenimo bendradarbiai.

Kauno dramos teatro vadovas, aktorius Egidijus Stancikas: „Kai tik pagalvoju apie Gyti, visa da prisimenu jį geros nuotaikos. Kitokio jo beveik niekas ir nema-to. Tačiau esant kartu reikia būti pasiruošusiam išdaigoms, netikė-tumams, nestandardiniams jo veiks-mams ar atoveiksmiams. Tiems, kuri neįsimoksta improvizuoti, pasi-taiko ir skaudžius akimirkų. Manau, buvo aktorių, kurie gal net verkė... Nežinau. G. Padegimo vaizduotė be galio galinga, todėl sunku čia pat ir dabar įvykdyti tai, ko jis nori. Būna pačių netikėčiausią pasiūlymų. Tačiau tai liudija menininką, kurio viduje dega ugnis, su ja nelengva ir jam pačiam, kartais ir kitiems.

Kitados yra sakęs, jog į teatrą negalime ateiti kaip į namus, nes tai – darbo vieta. Ateini, išsvynioji savo kilimėlį, kuri, o vėliau išeidiamais vėl jį susilankstai. Tačiau laikui bégant vertybės keičiasi, ir Gyčiu vis svarbesnis tampa tikras, gelminis bendravimas. Todėl vadinosios „uzstalinės“ repeticijos būna nuostabios. Jis sugeba prikelti iš užmarštis svarbiausias praeities akimirkas, bendravimą kuria kaip dvinas procesą, randa būdų visus susirinkusiosius sulenkinti.

Gytis be galio intelektualus ir provokuoja, kad kiti tokie taptų. Dovanoja knygas ir jas palydi įrašydamas šiltų palinkėjimų. Taip mus visus pratina skaityti ne gerą literatūrą, o ypač gerą. Panašiai su

mumis dalijasi kelionėmis. Kai kur nors išvyksta, atsiunčia atvirlaiškių, nes nori dalytis visku, ką tu-ri. Kiekviename būna prisimena mas ir jaučiasi svarbus. Dar ir todėl, kad Gytis kalba „biblinėmis“ virstan-ciomis frazėmis. Jo kalbėjimas per-smelktas išminties. Visada mums kartojo, kad nereikia dirbti dėl pinigų, reikia ne siekti, o bėgti nuo jų, tada, darant tai, kas labai svarbu, jie patys pasivys. Jis turi daug gyvenimo receptų, bet atrodo, kad sau démesio skiria per mažai. Išda-lilia save kitiems, o pats su visais skauduliais lieka vienas. Labai jautrus ir pažeidžiamas žmogus niekada kitiems nerodo blogų pa-tričių. Tačiau būna, kad tie skaus-mo šuliniai prasiveria, ir suprant, kiek kainuoja Gyčio optimizmas viešumoje.

Tai rodo begalinį jautrumą. Ir net antgamtinges galias, kurias ne kartą pastebėjo aplinkiniai. Tai, kad jam statant „Ugnies varovus“ užsidegė Vilniaus profsajungų rūmai, dar nieko. Būta ir baisesnių atvejų. Vieną kartą panašų nuotyki patyriau ir aš. Jo gimtadienį ruo-šėmės švesti pas bičiulius. Bet kai G. Padegimas atvažiavo, name iš karto dingo šviesa, nors aplinkiniuose namuose ji kuo puikiausiai veikė. Teko vaisės ruošti ant ug-nies. Tačiau vos Gytis išėjo, elek-tratra vėl atsirado.

Dar prisimenu, kaip vienai bi-čiulei skaudėjo ranką. Gytis tai intuityviai pajuto ir laikė suėmęs už skaudamos vietas. Maudimas apmalšo...

Kalbu ne tik apie fizinių skaus-mų. Režisierius dažnai sugeria iš aplinkinių tai, ką jems maudžia. Jo jautrumas nukreiptas į visą aplin-ką. Gyčio sodyboje negalima rauti jokios žolės, net šių baidyti, nes viskas, jo manymu, turi savo vietą ir svarbą. Kai mes kartą net supluke dvi dienas tvarkėme jo sodybos kie-mą, atvažiavusio Gyčio veidas ne-atrodė dėkingas. Jam sunku susitai-kyti su pasikeitimais, skauda dėl kiekvienos išrautos piktžolės. Ką jau kalbėti apie žmones. Jis visus priima, labai atidžiai saugo ir be ga-lo skaudžiai reaguoja į išdavystes.“

Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė, rašytoja Al-dona Ruseckaitė: „Įdomi, originali asmenybė! Manau, nacionalinė vertybė! Nekalbėsiu apie spektaklius, neprisipažinsiu, jog esu Gyčio Padegimo teatriniu suvokimo ir pastatymų fanė...“

G. Padegimo gerai nepažinojau, asmeniškai nebuvalau bendravusi. Bet štai 1997 m. Lietuvoje vyko „Baroko kelio“ renginiai. Išvažiauome į kelionę autobusu po Euro-pą. Mes – aš, Gytis, Virginija Ko-chanskytė – išsitaikėme autobuso antro aukšto priekyje. Kelionė žmones atveria ir suartina. Iš jos labiausiai Gytis ir įsiminė, susi-draugavome. Tuomet pamačiau ne-paprastą režisierius intelektą, ap-siskaitymą. Dar buvo tos sunkios kelionės, kai ir miegodavome naktį autobuse. Velyvą vakarą Gytis garsiai visiems pareikšdavo: pra-sau tylos, aš guluosi į baroko ka-pą! Jis, aukštaūgis, išsirangydavo į patį autobuso priekį ir ten miego-davo; taip kiekvieną vakarą gar-siai pareikšdavo: lipu jau į baroko kapą, tylos... Kelionėje Gytis ga-lejo be galio ir krasto kalbėti apie įdomius intelektualius dalykus. Bet staiga susikaupia, nutolsta, žiūri pro langą – nelisk ir nekal-bink... Nedidelė grupelė prilipome prie jo ekskursijoje po Veneciją – nepakartojama ji buvo. Gytis, to-ko choleriško būdo, suspėjo mus patampytį po visą miestą, vis žiū-rėjo į žemėlapį, susigaudė, mes tik lakstėme paskui ji... Iš kelionės gri-zau susižavėjusi šiuo žmogumi, menininku... Man jis balansavo tarp begalinio gilaus intelekto ir sėmojingo humoro.

2002 m. Maironio lietuvių lite-ratūros muziejus šventė klasiko Maironio 140 metų gimimo jubliejų. Sugalvojome jo sode suvai-dinti spektaklį apie Poetą, pakvie-tėme G. Padegimą režisuoti, jis pats rašė scenarijų. Tuomet Gytis sudrumstė ramų muziejaus vande-nį. Mes pratę ramiai, viską apgal-voti, neskubėti. Staiga išveržia re-žisierius, jam reikia to ir anio, visko greitai, muziejininkai net išsi-gasta, kuo čia baigsis... Bet praėjus emocijomis ir triukšmui viskas klostosi aukščiausiu lygiu, spektaklis Poeto sodne įvyksta ir išlie-ka visų atmintyje. Ir štai 2011 m. minime Maironio muziejaus įkūrimo 75-metį. Vėl mąstome apie šventę muziejaus sode, kviečiame Gyti pasitarti, koks galėt būti šis spektaklis, jis užbėga vieną, antrą, trečią kartą. Sėdime už stalo, idėjos gimsta akimirkniu – lengva ir įdomu. Sugalvojame surinkti am-žininkų rašytojų tekstus, kalbėti apie Maironi, tačiau paties klasiko nebus... Mokslinė nemokslinė konferencija... Pastatymas vyksta rim-tai, bet jau daug ramiau, mu-ziejininkai Padegimą geriau paži-sta, juk nesenai kalbėjomės su juo ir su artistais, kuriančiais spektaklį „JAH“, konsultavome apie Her-baciušką, Krėvę, Sruogą, Vaizgan-tą ir kitus...

Kartais net sunku atsekti, kada su žmogumi susidraugauji, kiek čia to Kauno, visi vieni kitus pažiusta-me. Dabar jau ir nežinau, kiek metų pažiustu Gyti ir sekū jo kūrybinį ke-lią, galop ir nesvarbu. Man patinka jo vis dar nesenanti gyvastis, entuziazmas, kūrybingumas. Patinka.“

Rašytojas Kęstutis Navakas: „Net stebétina, kaip vardai gali lemti žmones. Nes Gytis Padegi-mas yra Gyvas Gaisras. Tokio ugningo temperamento, talento bei intelektu žmonių sutikti teko itin mažai, todėl minimas asmuo jau se-niai įrašytinas į kokią saugotinį objektą knygą, kad nesudegtymus bematant.

Racionalisto Jono Vaitkaus ir intelektualaus romantiko Gyčio Padegimo laikai Kauno dramos teatre buvo geriausi, kiek tik galiu prisiminti. Šalia visų žinomo „Mūsų miestelio“ čia išsyk minėtini „Kreditoriai“ ir „Pamišelio užrašai“ – spektakliai, kurių neįmanoma pamiršti. Kaip ir Meninių namuose vaidintos jo ir Juditos Vai-čiūnaitės „Kasandros“, po kurios visi neretai eidavome pas mane val-gyti sudegusios viatos.

Ir privatesnėse erdvėse G. Pade-gimas būdavo (ir, manau, teberė) išpūdingai, pozityviai teatrališkas. Savotiškas žmogus-orkestras, pus-lapias cituojantis klasikus, sykiu diriguojantis visoms citatomis il-gomis savo rankomis. Terabaitais matuotina atmintis jo buvo inter-pretuojama itin išraiškingai, neuž-pilant pašnekovų (dažniausiai tampančių tiesiog klausytojais) faktų lavinomis, atsirenkant ryš-kiausius bei komentuojant juos taip, kai dera tikram meistrui. At-rodė, jis atsimena viską, todėl simptomiskai skamba režisieriui adresuotas vieno žiūrovo klausimas, ar jis nepažinojo Antano Smetonos. Režisierius tąsyk piktinosi, tačiau man panašu, kad jis pažinojo ne tik Smetoną, bet ir Shakespe-are’ą.

Tai viena tų asmenybių, kurių buvimą justi malonu, kurių buvi-mas teikia jėgų ir tau pačiam. Man šis žmogus ne mažiau įstabus negu Karlsonas, kuris gyvena ant sto-go (pirmojo Gyčio spektaklio per-sonažas). Kuo dažniau tas žmogus (ne Karlsonas, nors gali ir jis) tuo bus geriau.

Parengė
Audronė MEŠKAUSKAITĖ
Gyčio PADEGIMO asmeninio archyvo nuotraukos

Gediminas JANKUS

Anarchistinės ir revoliucinės nuotaikos, apėmusios nemenkā dalį Europos Sąjungos valstybių valstybėlių, vis dažniau supurto savimi patenkintus globalizacijos ir federalizmo pranašus, pašvinkusio liberalizmo apoletus ir bet kokios nacionalinės savariškos priėsininkus. Krizė gilėja, bedarbytė plinta, susierzinimas ir nepasitenkinimas didėja, peraugdamas į natūralią kaltujų paiešką ir saskaitų suvedinėjimą. Blogėjanti situacija, skurdas, būrius vilti prarandantčių žmonių varu varantis iš gimtinių ieškoti duonos kąsnio svetimose valstybėse, – ne vienos naujai iškeptos Europos sandraugos narės karti realybė.

Tokią realybę patiriame ir mes, tokio likimo nūnai sulaukusididelė mūsų tautiečių dalis bastosi po Europą, ieško normaliau apmokamo darbo ir išsigelbėjimo nuo skurdo. Apie tai ir šnekam, ir dūsaujam, ir veidmainingą šykščią ašarėlę nusibraukiam. Taigi dalis tautiečių emigruoja, kita dalis rauko antakius, baltakuoja ir moralizuoją.

Ei jūs, moralizuotojai, jums galbūt teks spēriaus nusivilkti savo į pabaltintus *grabus* panasius togas ir ilgam prikasti europinių integracijų ir *network'ų* išlavinėti įrankius, nes vilti prarandantys, emigruojantys ir valdžią keikiantys gentainiai vieną dieną gali stabtelti ir pradeti įtarai žvalgytis aplinkui. Besižvalgant ir bešniukštinėjant kai kuriems labiausiai praprususiems ir politologų bei politikierių žongliravimui išlavinintiem veikėjams gali kilti pagunda kaltujų ieškoti čia, vietoje, ir, nesitrenkiant į Europos pakraščius, tuos kaltuosius bausti, o kartu griauti mažumos – naujujų *buržužų*-oligarchų – sukurta tvarką, žodžiu, sukelti revoliucinę situaciją, ir, apsiginklavus senų seniausiai išbandytais bei patikrintais bolševikiniai lozunagais apie permanentinę revoliuciją ir „tvarkos motiną – anarchiją“, pabandyti igvendinti sumaištį.

Masių nepasitenkinimas ir būdraujantys klasiniai instinktai nesunkiai išjudinami, teikia kelių lozungs ir demagogiją įvaldžiusių vyriokų-vedlių, ir „tradicinių vertibių puoselėtojai“, globalistai, federalistai, moralistai bei kitokio panašaus plauko *eurolistai* atsidurs revoliucinio „blūdo“ mėsimaleje. Negailestingoje ir kruvinoje.

Bandymas nematyti ar nutylėti tokius giliuminius procesus, prisdengti sočia, savimi ir kitaip patenkinta bendruomene, idealiai tarpusavio santykiai, liberaliai laisvės, lygibės ir brolybės nušutintais lozunagais (liberalizmas – trumpiausias kelias į bolševizmą) yra beprasmis.

Nutylėjimai ir tikrovės lakavimas klieidunt apie Europos federalizmą ir „žemdirbių mentalitetą“ (kuris Lietuvoje jau sėkmingai baigiamas išsigit), visas sritis apimantis ir praryjantis globalizmas, nacionalinių interesų niekinemas ir neigimas sudaro palankiausias sąlygas atsigauti radikalijai kairiųjų ideologijai, kuri sugeba pasinaudoti nepatenkintuji ir nustumtųjų nuotaikomis. Senas patikrintas bolševikų šūkis „Iš kibirkštis įsiudegs liepsna“ vis garsiau skanduoja mas sočioje ir apatiškoje Europoje.

Kai kuriuos minėtus pokyčius su ypatinėja jėga ir vidinio nerimo užtaisus atskleidė Kauno mažojo teatro spektaklis pagal šiuolaikinio škotų dramaturga Gregory Burke'o pjesę „Gagarino gatvė“. Režisierius Vytautas Balsys, pasirinkęs itin aktualų, būtent minėtas anarchijos ir revoliucinio maištingumo užuomazgas narpliojančių veikalų, sugėbėjo įtaigiai ir įtikinamai pateiktis filosofinę ir socialinę situacijos analizę, kai vilti ir ateities perspektivą praradę „mažieji sraigteliai“ išeities ieško senuose, laiko ūkanose paskendusiuose lozunguose ir radikaliose veiksmuose.

Tarp šio sezono Kauno teatrų pastatymų V. Balsio spektaklis užima itin svarią vietą dėl savo pozicijos, moralinių klausimų kėlimo, ir, kas bene svarbiausia, dėl mums itin aktualios globalizacijos ir federalizacijos pasekmų gvidlenimo. Spektaklis nuskamba kaip rimtas išpėjimas apie tragiškas nutylėjimo ir apatijos pasekmes.

Giliuminiai procesai, vykstantys personažų sąmonėje, pasireiškia drastiškais veiksmais: smurtu, prievara, žudynėmis. Režisierius ši veikalą pakylėjo iki filosofinio „maištaujančio žmogaus“ apibendrinimo, atskleidamas, kur veda tokio maišto kelias (būtent KELIAS, nes V. Balsio pateiktoje sampratoje ne kokia „Gagarino gatvė“, o būtent „kelias“ veda į neobolševizmą ir

Remigijus Endriukaitis (Edis) ir Ramūnas Šimukauskas (Haris).
Ramūno ŠIMANSKO nuotrauka

Revoliucijos ir anarchijos šaukliai blūdinėja po Europą

marksistinę klasų kovą, o tiksliau – į revoliucinę žudynių apogliją.

G. Burke'o veikalas, šiek tiek autobiografinis, veik prieš dešimtmétį nuskyndė laurus Edinburgo festivalyje, neprarado aktualumo. Anaipolt – procesai, užčiuopti, o kai kurie tik nužymėti pjesėje, nūnai įgauna pagreitį ir tampa dar grėsmingesnis. Todėl apie „komunizmo šmékla, klaidžiojančią po Europą“, V. Balsys ir kūrybinė grupė kalba be pašaipos šypsno, todėl itin skaudžiai pradžioje akcentuojami personažų atsivérimai apie beviltišką padėtį ir desperaciją, todėl tokie dramatiški finaliniai akcentai. Radikalios marksistinės idėjos buvo nuolat gajos Europoje, o jų išraiška – prievara, smurtagis ir neramumai. Tad spektaklyje dažnai minimi Marksas, Bakunino, Nečajevas, Vardai, iš pradžių kėlė šypsnį ir pajuoką, pamazu tampa tam tikrais raktais, padedanciais įminčiai herojų elgesio motyvus.

Užčiuopės giliuminis anarchistinės ir neobolševikinės sąmonės vingių ir nuokrypius, V. Balsys spektaklį dėlioja kaip išpėjimą iš moralinės manifestą, nuvainikuodamas mūsų liberaliosios kairės pastangas diegti apatią, paklusnumą ir sočios mescionijos idealą. Sotumą ir socialistinę gerovę gali greitai sugriauti breivikai ir bolševikuojantys antiglobalistai, o dabartinės Lietuvos nuokrypis į kairuoliškumą toks ryškus, kad nereikia nė liūdnai pagarsėjusios bukaprotiškos strategijos „Lietuva 2030“, nukreiptos į socdemokratinį skandinavų modelį, tūnstant nuo apatijos ir riebaus sotumo. Kuo tasaik sotumas ir grožėjimasis savi mi gali baigtis, jau žinome, tačiau išvadu nesukubame daryti.

Išvadas padaro teatras. Tiesiogine aliužija į Lietuvos aktualijas statytojai išreiškė nėrimą ir skausmą dėl blogėjancios padėties. Juk pasauliniu mastu, žinoma, neišskriant ir mūsų, užimtu tendencijos tragiskos – darbo krizė nemažėja, bedarbių ar gyvenančių skurdžiai – jau iki vieno miliardo. Kalbėdamas tokia skaudžia, tačiau tendencingai nutyliama tema, Mažasis teatras parodė turis nemenkų galimybų ir itin profesionalių užmojų.

Režisierius visų pirmą išvengė moralizuojančios pozos, nuobodaus ir pamokomo tekstu perteikimo – tos dažnos kai kurių statytojų klaidos, kai dėl propaguojamos idé-

jos ir formos nukenčia vyksmas ir vidinės dramos pavirsta deklaracijomis. Deklaruoti ir pasiklysti pjesėje skambančiose ekonominiėse kairiųjų teorijose, ideologijose ir manifesterose kyla nemažai pavojų, tačiau teoriniai ginčai skamba gyvai, išjaustai ir įkvėpti.

Aktorų ansamblis vertas pagyrų. Keturi personažai palengva prikausto dėmesi, nes yra ryškiai individualizuoti, kuriami sodriai, negailint įsimintinų detalių ir improvizacijų. Veiksmas vyksta viename iš šiuolaikių monstrų – kažkokios korporacijos kompiuterių dalį parduotuvejė, kurioje apsaugininkais darbuojasi mūsų herojai. Tiesa sakant, toks tai ir darbas – menkai apmokamas, žemintantis, be jokių ateities perspektyvų. Štai šioje aplinkoje ir brėsta revoliucinės nuotaikos, sumanymas galu gale ką nors daryti, protestuoti, maištauti.

Ypač didelis krūvis parodant maišto bei smurto genezę ir atliekant revoliucinę misiją tenka Remigijaus Endriukaičio Edžiui. Tai vienas įsimintiniausiu ir ryškiausiu aktoriaus vaidmenų. Toks įvairialypis, sodrus charakteris, įtikinamai atskleidžiantis neobolševikinį požiūrį, primityvumą, keršto ir pavydo jausmą, kurį lydi lygibės ir laisvės lozungai. R. Endriukaičio leksika parodokslai, verčianti ne tik juoktis, bet galu galė ir rimtais suklusti. Tragikomiška filosofinių bei ideologinių klišių (jau primiršt, nebent bolševizmo apoletų nūnai dar įkyriai kartojamų) ir pas mus paplitusiu keiksmių samplaika jo personažui suteikia ypatingų vietinių, mūsų, maištaujančio berniuko bruozų. Aktorių puikiai ir psychologiskai motyvuotai atskleidė laipsnišką Edžio metamorfozę: noras maištauti ir tėksti globalistams iššūkį – paukoti simbolinę auką – peraugā į paprasciausią primityvų žudymo instinktą, kraujuo troškimą.

Ramūno Šimukausko Haris, vyresnis jo draugužis, jau vėtytas ir mėtytas, klasų kovos užgrūdintas vyriokas, buvęs profsajungų veikėjas. Jis nuolat prisimena 1968 m. maištaujančią jaunimą, nors tuo laiku dar pats be apatiinių lakstę, cituoja Marksą ir neslepia susižavėjimo kairiųjų ideologija. Ypač įsiminė Hario ir Edžio žodinės dvikovos, aršūs idėjiniai ginčai, kuriuose bandoma išsiaiskinti pagrobto įkaito – globalizmo simbolio Frenko (Saulius Bagaliūnas) – lemči.

Svarbiausia, visi aktoriai – ne kokie tribūnai ar propagandinės rinkimų iškamšos, skanduojančios savo herojui suteikia mažslumo, svarstyti pagrįstumo, tam tikros maišto logikos. Jis tampa atsvara ekspresyviam, kartais netgi paranojiškam Edžiui.

O jų abiejų, tai yra maišto ir smurto ideologijos, priesprieša ir atsvara turiapti Mindaugas Černiauskas, jaunas studentas, politologas, dar puoselėjantis viltis ir iliuzijas ką nors pasiekti šiame globalizacijos ir abejingumo liūne. M. Černiauskas įtikinamai atskleidžia savo personažo bandymus rasti kompromisą, nuraminti išsieliusius lygiavos ir žudymo instinktus, ir čia, vis labiau augant įtampai, netikėtai ir gyvai nuskamba S. Bagaliūno vaidinamo įkaito Frenko atsvirėmai. Šis cinikas ir gyvenimo jau nebranginantis korporacijos astovas atvirai tyčiojasi iš tokį maištą ir protestą sumanusių anarchistų, parodydamas visišką jų idėjos absurdą ir akivaizdų krachą.

Režisierius V. Balsys daugelį kulminacių scenų, ypač finalines žudynių, perteikė kinematografiškai, vadinamuoju stabčiojančiu kadru, svysčiojant šviesoms, taip sumanai ir originaliai išreikšdamas smurto ir prievertos esmę, atsisakydamas natūralistinių detalių. Finalas akivaizdžiai simbolinis, pakylėtas, ir visų personažų ritualinis aprenimimas it aukojimo apeigoms pastatymui susiekti. Finalas akivaizdžiai simbolinis, pakylėtas, ir visų personažų ritualinis aprenimimas it aukojimo apeigoms pastatymui susiekti. Finalas akivaizdžiai simbolinis, pakylėtas, ir visų personažų ritualinis aprenimimas it aukojimo apeigoms pastatymui susiekti. Finalas akivaizdžiai simbolinis, pakylėtas, ir visų personažų ritualinis aprenimimas it aukojimo apeigoms pastatymui susiekti.

Svarbiausia, kad Mažasis teatras itin įtaigiai mums parodė, kad Europoje tikrai ne viskas taip gerai ir idealu, kaip bando mums įteigti liberaliojo bolševizmo apaštalu. Po Europą ir po Lietuvą blūdinėja revoliucijos ir anarchijos šaukliai. Nematote? Negirdite? Ar nenorite matyti ir girdeti?

Karaliaus Mindaugo kardas vis dar tvirtose rankose

Gediminas JANKAUSKAS

Sausio 31-ąją aktoriui Regimantui Adomaičiui sukako 75-eri. Gražų jubilieju aktorius pasitiko vis dažniau slegiamas liūdnū minčių, nes pernai neteko žmonos Eugenijos Bajortės, su kuria drauge pragyveno 43 metus ir susilaikė trijų sūnų. Pastarojo pusmečio aktoriaus interviu ir viešuose pasisakymuose skamba nusivylimu ir kartelio gaidos. „Man aiškėja, kad žmogaus gyvenimas yra beprasmiškas. Tai ne kartą esu sakęs scenoje. Tačiau kai tai kalbi nuo scenos – viena, o kai pats susiduri su tokiomis netektimis, gyvenimo beprasmybė tampa labai aiški. Kai kurie žudosi, bet tai – ne išeitis. Išeities nėra.“

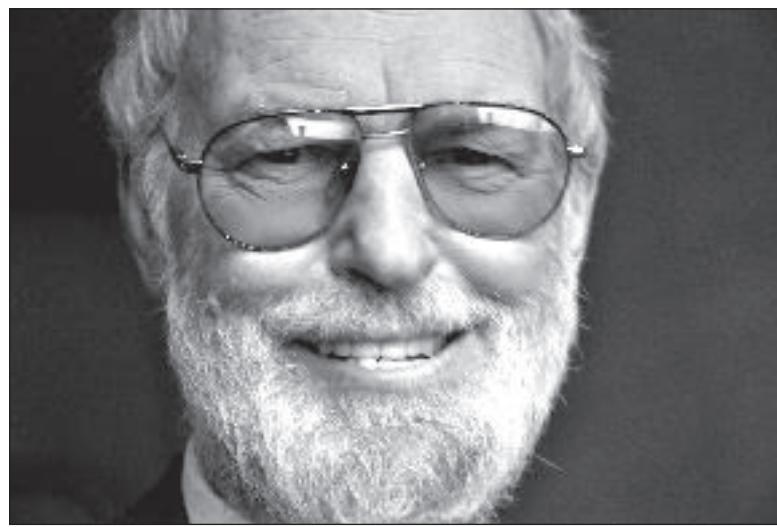
Laimė, R. Adomaitis vis dar reikalingas režisieriams ir žiūrovams. Išejęs pensijon į tapę laisvai samdomu menininku, jis (tegu ir nedažnai) vis dar pasirodo įvairių teatrų scenose.

Brandžių vaidmenų metas

Lietuvos nacionaliniame dramos teatre nuo 1999 m. rodome spektaklyje „Susitikimas“, kur tame pagal Polio Barzo pjesę, Donatas Banionis ir R. Adomaitis vaidina Johaną Sebastianą Bachą ir Georgą Frydrīchą Hendlį. Tai istorija apie dviejų klasikinės muzikos genijų susitikimą, kurio... niekada nebuvo, nors abu menininkai gyveno tuo pat metu. Anot Hendlį vaidinančio R. Adomaičio, „taip du skirtinį menininkų tipai. Vienas (Bachas) gyvena vien savo vargonu muzika, nors gauna skurdžią algą ir turi didžiulę šeimą, o kitam (Hendeliui) muzika tėra priemonė gerai uždirbti ir būti kviečiamam į karalių dvarus“. Nors Hendelis taip pat talentingas, ji nuolat kamuoja pavydas kulkiam kolegai ir troškimas bet kokia kaina sužinoti Bacho genialumo paslaptį. Kadangi Bachą spektaklyje vaidina D. Banionis, abieju scenos grandų duetas yra tikra šventė prisiekusiems teatralams. Su šiuo kameriniu spektakliu jie dažnai vykdavo gastrolių į Rusiją ar buvusių sajungines respublikas, kur lietuvių aktoriai tebéra mylimi kaip ir anksčiau.

Malonu R. Adomaičiui „Domino“ teatre vaidinti ir garsų avantiūristą Džakomą Kazanovą Sakkalo Uždavinio režisuerotame spektaklyje „Kazanova. Paskutinė nuodėmė“, pastatytyje pagal čekų kilmės vokiečių dramaturgo Karlo Gassauerio pjesę „Kazanova Duchovo pilyje“. Siame spektaklyje jis persiūnija į pasenusi Džakomą Kazanovą – spalvingos biografijos žmogų, kurio skandalinė reputacija jau praeityje. Dabar buvusių širdžių édikui, aistringam lošėjui ir filosofui liko tik keli malonumai – Bohemijos krašto pilyje leisti dienas tarp savo rankraščių ir knygų, prisimenant audringą praeitį, rašant memuarus ir ateities kartoms kuriant legendą apie save.

Dar vieną po teatrus gastroliuojančio R. Adomaičio vaidinama spektaklį galima pažiūrėti tik Sankt Peterburge. Teatre „Baltij-

Vlado BRAZIŪNO nuotrauka

skij dom“ režisieriaus Jono Vaitkaus pastatytoje Antono Čechovo „Žuvėdroje“ R. Adomaitis vaidina su dar vienu senu bičiulių ir kollega Juozu Budraičiu. Abu šiame spektaklyje pasirodo ne taip dažnai, tačiau visuomet vyksta į Sankt Peterburgą žinodami, kad Rusijoje yra mylimi ir laukiami.

O Vilnius mažajame teatre R. Adomaitis net ir savo jubiliejaus vakarą vaidino mylimame spektaklyje „Paskutiniai mėnesiai“, kur tame pagal Šiuolaikinio italių dramaturgo Furio Bordono pjesę. Tie, kurie matė šį iki ašarų jaudinantį spektaklį, galėtų patvirtinti: tikram talentui pakanka tuščioje scenoje vienos kėdės ir keleto elementariausią rakandą, kad neblaškydamas dėmesio valdytum žiūrovių emocijas taip, kaip šiai laikais retai kas pajęgia. Kameriniame režisieriaus Rimo Tumino spektaklyje R. Adomaitis kuria personažą, pavadinę „tėvu, labai senu žmogumi“. Pirmoje dalyje jis bendrauja su savo artimaisiais – mirusia žmona ir sūnumi, kuris atvyksta tėvą išgabenti į „malonumų vilą“ (taip pats herojus ironiškai vadina senelių prieiglaudą), o antra dalis – nepamirštamas R. Adomaičio solo. Tai ne vien teatrinės technikos viršūnė, bet kur kas daugiau – profesinio tobulumo ir žmogiškos išminties kvintesencija.

„Mastančio“ aktoriaus pamokos

Nors R. Adomaiti placių už mūsų respublikos ribų išgarsino filmai, jis visu pirma teatro aktorius. Reito pasiakojimo Melpomenei pavyzdys ir vienas nedaugelio tikrų scenos riterių bei aristokratų. Profesionalas iš didžiosios raidės. Deja, dabar tai jau sparčiai nykstanti menininkų rūsis. Juk sunku į vieną gretą su nepaprastai reikliu sau Maestro Regimantu rikiuoti tuos tikro aktoriaus profesiją kompromitujančius žmones, kurie jaučia neišprususios publikos poreikius ir lengvai prisitaiko prie kasmet vis labiau smunkančio teatrinio meno lygio. Argi ne parauskas, kad rimčiausias lietuviškų spektaklius dažniau gali pamatyti užsienio festivaliuose, o mūsų scenose jau ištvirtino anekdotų lygio pramoginiai reginiai, skirti ne teatralams, bet restoraninėi publikai. Bet dievai jų nematai, tū „popsinių“ linksmybių su aktoriais save vis dar vadinanciais anekdotų karalius! Ne apie juos, kaip sakoma, daina.

R. Adomaitis sceninė karjerą

kūrybos programa neatrodė nei pasenusi, nei idealistinė, nei marginalinė. Atvirkšciai, būtent joje yra Teatro ir šios šventovės tarmų pasiakojimo prasmė.

„Apie ką tylite, vyrai?“

Susitikimuose su žiūrovais bet koks aktorius neišvengiamai išgirsta prašymą palyginti darbą teatre ir kine. Čia didelę patirtį ir kine, ir teatre turintis R. Adomaitis nėra itin originalus. Teatras jam, žinoma, mielesnis. Nes suteikia galimybę išjausti į vaidmenį ir pagavus jo nervą pergyventi vaidinamo herojaus biografiją ir likimą. „Kine tos kūrybos gerokai mažiau. Todėl, kad vaidmuo pernelyg išbarstytas, kad vaidindamas priešais kino kameras nejauti kūrybos vienitumu, rezultato. Ta rezultatai pamaatai tik ekrane. Per vėlai. O, jeigu tada galima būtų ką nors pažeisti?“

Nors kine R. Adomaitis sukūrė per 60 vaidmenų, ko gero, ryškiausius jo herojus matome Vytauto Žalakevičiaus režisuerotose arba pagal jo scenarijus sukurtuose filmuose. Jis debiutavo „Vienos dienos kronikoje“ (1963 m.) pasirodės vienintelėje trumpoje scenelėje: plačiai besišypsantis pilotas keleiviai praneša ne itin malonią naujieną: „Piliečiai keleiviai! Galiu jus pradžiuginti. Leningradas nepriima, Ryga nepriima. Audra virš jūros, teks palaukti.“ Ši priverstinė pertrauka, kaip pamenam, labai praverė Broniaus Babausko ir Algimanto Masiulio personažams subrandinti svarbiausią filmo mintį: „Ko-

dėl stovėjai po medžiu, kai šalia tava žudė žmogų?“ Bet ir R. Adomaičio epizodas įsiminė visų pirmą vyrišku žavesiu ir natūralumu.

1965-aisiais ekranuose pasirodė V. Žalakevičiaus filmas „Niekas nenorėjo mirti“, kuris tapo pačiu reikšmingiausiu lietuvišku vaidybiniu kūriniu. Kad ir kas dabar apie jį būtų sakoma, turime pripažinti, kad geresnio (brandesnio, ryškesnio, dramaturgiškai solidesnio) filmo pokario tema kol kas neturime. Keturi broliai Lokai filme kovoja visai ne už sovietų valdžią, o kersija piktadariams, klasingai nužudžiusiems tėvą. Ir vyrus mobilizuoją tik tam, kad apgintų gimtuosius namus („kad boboms naktimis nereikėtų bijoti“).

Karštakošis Donatas visiška priesingybė Kasparui – Almanto Grievičiaus „Jausmų“ personažui. Neįmanoma užmirštį scenos, kurioje mirus žmonai gimdyvei vyras su ką tik gimusiais dyvniais, karve ir priklydusių vokiečiu Ferdinandu (aktorius Algimantas Masiulis) viltimi keliasi į kitą marių krantą pas brolių Andrių (aktorius Juozas Budraitis). Su J. Budraičiu R. Adomaitis ne kartą vaidino ir tikrus brolius, ir antipodus („Sadūto tūto“, „Sodybų tuštėjimo metas“). R. Adomaitis-Kasparas prieš kamerą moka tylėti taip, kad šios nebylios vaidybos pamokas reikia rodyti būsimiems aktoriams universitetuose ir konservatorijose. O kelis kartus filme skambančius žodžius „Per daug kalbi“ galima skelbtai kaip svarbiausią patarinamą kine vaidinančiam aktoriui.

P. S. Ši antradienį spektaklio „Paskutiniai mėnesiai“ metu R. Adomaičiui jubiliejaus proga įteiktas Kultūros ministro garbės ženklas – juvelyro Tito Simanonio unikalia technologija pagaminta juvelyrinė segė, kurios centre sidabro apskritime pavaizduotas auksu žirgas pegasas, o jį juosiančiame sidabro žiede išgraviruotas užrašas „Nešk savo šviesą ir tikėk“. Sveikiname ir linkime ilgiausią metų!

Scena iš spektaklio „Paskutiniai mėnesiai“. Dmitrijus MATVEJEVO nuotrauka

Keramikos simpoziumų atšvaitai

Ugnė KRAULAITYTĖ

Galerija „Aukso pjūvis“ 2012-aisiais placiųjų atveris duris keramikai. Jos galimybes, menininkų idėjas ir pasaulyje vyraujančias šiuolaikinės tendencijas atskleis kiekvieną mėnesį rengiamos eksposicijos. Penktadienį, sausio 20 d., atidaryta Vilniaus dailės akademijos Kauno dailės fakulteto Keramikos katedros dėstytojo Remigijaus Sederavičiaus paroda „Grandininė reakcija“, pristatanti įvairių šalių simpoziumuose sukurtus objektus. R. Sederavičius, dalyvavęs beveik trijose dešimtyse simpoziumuose, teigia, kad jie – tarytum menininko kūrybos katalizatorius, kuris priverčia atsižiūrėti nuo kasdienio gyvenimo. Simpoziume menininkas patenka į dvejopą situaciją: viena vertus, sudaromas puikios kūrybinės sąlygos, nereikia rūpintis išprasta buitimi, bet yra ir įtampos, savotiško ekstremalumo, kurių sukelia nepažįstama aplinka, žmonės, naujos medžiagos ir neįšbandytų keramikos degimo būdai. Kūrybiniam sumanymui išgyvendinti skirtas ribotas laikas (nuo dviejų savaičių iki mėnesio), tad idėja turi būti greitai plėtojama – išprastoje aplinkoje šis procesas užtruktų gerokai ilgiau.

Šiuo metu galime laisvai bendrauti, keliauti iš vienos šalies į kitą, semti patirties iš įvairių kultūrų. Visas pasaulis atviras. Pasak R. Sederavičiaus, keliaujant didėja bendraminčių būrys, nuolat keičiamasi informa-

Remigijus Sederavičius.

cija, atsiranda galimybė pasitikrinti savo kūrybą šiuolaikinės keramikos kontekste. Idėja-procesas rezultatas tampa besiplečiančia grandinine re-

akcija. Tačiau darbai, sukurti svetur, lieka organizatoriams, galerijoms ir muziejams. Lietuvos keramikos mylėtojai jų negali pamatyti.

„Pirmas bandymas“.

Parodos kuratorė, menotyrininkė Rūta Marija Purvinaitė taip pat acentavo, kad nepakankamai pažiūtame keramikų kūrybą, nes matome

nedaug jų meninės veiklos ir gyvenimo atspindžių. Pasak menotyrininkės, šiandien apmąstoma, ar egzistuoja keramika kaip menas: kūrėjai surengia vieną kitą parodą, kartais dalyvauja simpoziumuose, bet tuo viskas lyg ir pasibaigia. Todėl galerijoje vyksiantis vis naujais susitikimais su keramikos puoselėtojais bus stengiamasi užpildyti šią spragą. R. Sederevičiaus paroda „Grandininė reakcija“ parodo, kad keramika nenusileidžia nei skulptūrai, nei vaizduojamajam menui: „Norime parodyti, kad keramika nėra vien tik puodelis ar dubenėlis“, – sakė R. M. Purvinaitė. Šios srities menininkai reaguoja į kintančias naujias technologijas, pasitelkia savo idėjoms realizuoti.

Parodoje matoma kolekcija atspindi įvairių metų R. Sederavičiaus kūrybą. Fotografijomis parodomai darbai, kurie liko instaliuoti tam tikrose erdvėse simpoziumu metu užsienyje. Tarp visų objektų pristatomas naujausias kūrinys, pavadintas „Pirmu bandymu“. Tai vienodų formų, tačiau skirtingu degimų dubenelių, ši rudenį sukurti VDA organizuotame „Baltijos raku ir kita“ simpoziume. Kibernetinė porcelianinė piestelė paverčia kūrinį interaktyviu. Žiūrovui leidžiama sulaužyti draudimą liesti parodos eksponatus: piestelę išdedant vis į kitą dubenį nuotolinii valdymo pultu galima patikrinti, kokį garsą skleidžia skirtingo degimo indai. Naujausia autoriaus eksperimentų kryptis – radioelektronikos detalių taikymas, jų ir keramikos jungtis.

R. Sederevičiaus kūrybos paroda veiks iki vasario 20 d.

Galerijos „Aukso pjūvis“ archyvo nuotraukos

Sugrįžęs Anatolijus Michailovas-Klošaras

Ugnė KRAULAITYTĖ

Po dešimties metų pertraukos į Lietuvą grįžo dailininkas Anatolijus Michailovas-Klošaras. Grįžo ne tuščiomis – su žaismingais ir kandžiaisiais paveikslais. Sausio 18-ają Kauno įvairių tautų kultūrų centre pristatyta paroda „Rusų pasakų ypatumai“. Sykiu prisimintos ir dailininko klasėnės po pasauli, paminėta Kauno rusų kultūros centro „Mokslas – Šviesa“ 10 metų veiklos sukaktis. A. Michailovas-Klošaras pabrėžia, kad (bent kol kas) yra laisvas žmogus (pranc. *clochard* – valkata, laisvas žmogus). Gyvendamas svetur dailininkas „neprarado formos“: išliko produktyvus, nuolat ieškantis idėjų. Tuo metu, kol nesilankė Lietuvoje, su jo darbais susipažino Austrijos, Prancūzijos, Švedijos, Belgijos, Didžiosios Britanijos galerijų lankytojai. Ar pasiliks Lietuvoje, dailininkas sako nežinantis: „Man asmeniškai gerai ir čia, ir ten – Prancūzijoje, Austrijoje. Visur gerai. Jei užtenka lėšų, turi kur nueiti, ką pamatyti, tuomet patogu gyventi. Lietuvoje per 10 metų daug kas pasikeitė: neliko dalies mano publikos, Anapilin išėjo kai kurie pažiūstami menininkai.“

Dar 2004 m. Klošaras tapo Tarptautinės meno draugijos (pranc. *Association d'Art International*), o 2005 m. – Prancūzijos asociacijos „Pateikime meną be sienų“ (pranc. *Osons L'art Sans Frontières*) nariu. Tad daug laiko skyrė tarptautiniams projektams.

Kūrybos pradžią pradžia buvo netikėta. Ikvėpimą tapti Klošaras pajuto po sunkios ligos beveik du dešimtmiečius. Pradėjęs

Anatolijus Michailovas-Klošaras (kairėje).

nuo šventųjų paveikslų, jis ēmėsi iš atminties piešti Laisvės alėjoje matytus įdomesnius veidus, menininkus, bičiulius, valdžios atstovus. Spaudoje kartkartėmis pasirodydavo straipsnių apie tai, kaip boksininkas pasuko į meno pasaulį – dar neatradęs menininko talento, A. Michailovas treniruodavosi bokso ringe, buvo iškūrės Juozu Vinčo bokso studiją vaikams.

Prasidėjo bohemiskas gyvenimas, kelionės po kitas šalis, įsvirtinimas meno rinkoje. Pirmoji didelė eksposicija surengta Švedijoje, aktyvus susidomėjimas parodytas Austrijoje, kur meno gerbėjai išpirko visus Klošaro parodos darbus. Išvykęs iš Lietuvos,

dailininkas sudalyvavo 21 tarpautinėje parodoje, vienuolika iš jų – personalinės. Pastaruoju metu Klošaras tapo menininkų, aktorių, miestelėnų portretus. „Nemaižai darbų sukūria ir apie Prancūziją. Reikės kada nors Lietuvos parodyti, prancūzai jų neturės – apie Prancūziją turi kalbėti jie patys“, – sakė A. Michailovas-Klošaras.

Kai kuriuos paveikslus iškvepia knygos. Dailininkas pasakoja, kad labiausiai žavisi Stalino premijos laureatų romanais, nors sovietmečio niekada nemėgo ir pernelyg juo nesidomėjo. „Šios temos populiarios, – teigia jis. – Kartą mačiau, kaip prancūzų me-

„Šienapjūtė“.

nininkas tapo rusų kareivius prancūziškais veidais. Rusų kareivis piktas, be dantų, pavargęs, suodinas, o jo – gražūs apskusti veidai. Pradėjau pats tai tapyti. Jie nežino, kas yra sovietmetis, todėl juo domisi. Jiems tai patinka.“

Tapydamas Klošaras pasirenka savitą žiūrėjimo rakursą: jis lieka stebėtojas ir į aplink vykstančius dalykus žvelgia ironiškai šypsodamas. Praeityje ir paprastoje kasdienybėje menininkas pamatojuokingu momentu, kuriuos drobėje užfiksuoja potėpių virpėjimu, laisvu improvizuotu piesiniu ir žaismingu spalvų žaižaravimu. Tačiau dažnai už komiškumo kaukės slepiasi rimta situacija. Apie vieną iš savo paveikslų dailininkas pasakoja: „Patys žinote, kas buvo po 1945-ųjų: trėmimai, Sibiras. Tod

štai, trys gražios Baltijos sesės – Lietuva Latvija ir Estija – lageryje sukūrė savo kapelą. Ir koncertavo per spalio šventes.“ Nors Klošaras remiasi realiais įvykiiais ir asmenybėmis, nei jo darbų formoje, nei turinyje realizmo nereikėtų ieškoti. Dailininko siekis – ne atkartoti, o papasakoti. Gyvai, žaismingai, patraukliai. Dėl to hiperbolizuotai išryškinamos kai kurios žmogiškos savybės, silpnybės ir polinkiai, sustabdomos humuristinės scenos. Meilė gyvenimui dailininko paveiksluose susipina su maištu prieš jo tamsumas ir neteisibės.

Paroda veiks iki vasario 18 d.

„Eilėraščiai, jūs mano dvasia, mano kūnas“

Alfas PAKĖNAS

Raudona, apsiūkavusi žara, keilianti keistą ilgesį. Pusiaužiemio sutemos. Juozo Tumo-Vaižganto muziejuje – poeto Vlado Baltuškevičiaus autorinis kūrybos vakaras. Gimtadienio išvakarės. Ne jubilejus, ne naujos knygos sutiktuvės. Paprasciausiai – poetas po netikėtai ištikusios ligos beveik pasveiko, tačiau dar negali aplankytis savo pamėgtų vietų ir žmonių: „Nemuno“ redakcijos, Maironio literatūros muziejaus, Centro knygyno, Vaižganto namų... O muziejaus bičiuliai pasiilgo jo eilėraščių, jo skaitymo – bendravimo su poetu. Vaižganto svetainėje su dovanų krepšeliais, gėlėmis renkasi kultūros savaitraščio „Nemunas“ žmonės, poeto kolegos rasytojai ir kiti jo talento gerbėjai. Aktorė Olita Dautartaitė, jau susiruošusi kelione į Ameriką, kur liečiuams skaitys Maironi, Brazdžionį, atsiminimus apie Vaižgantą, tą vakarą skaitė nuo jaunystės laikų pamėgtą poetą V. Baltuškevičių, prisiminę jaunystės laikų nuotykius ir bendravimą su poetu Nidoje, prisipažino, kad lig šiolei neužmiršo jai paskirtų su humoru parašytų eilučių.

V. Baltuškevičius visa savo esybe – dvasia ir kūnu, iki pat gyvunes – tikras poetas. Ištikimas tik Poezijai, ir niekam daugiau. Tai jo vienintelė mylimoji, išrinktoji, guodėja, jo nerimo minčių išpažinėja. Poezija Vladui, pasak jo eilėrašcio, „Madona, Sužadetinė,

Renginyje poetai Alfas Pakėnas, Vladas Baltuškevičius ir aktorė Olita Dautartaitė. Birutės KAIRAITYTĖS nuotrauka

Kolona, Sopulingosios siluetas, auksinė šypsena Džokondos“. O eilėraštis – geriausias ir vienintelis draugas, nuolatinis dienų ir naktų palydovas. Paskambinės telefonu, kartais prasitaria: „Sapnau eilėraščius.“ Dėl bet kurios savo publikacijos, kaip kadaise Maskvoje Sergejus Jeseninas, Vla-

das pėscias nukaktų į kitą miesto galą – kad tik ją pamatyti, palaikytų rankose tą žurnalą ar laikraštį. Jis gali valandų valandas skaityti savo eilėraščius nors ir vienam klausytojui.

O šį vakarą Vladas skaitė dideiliam būriui bičiulių, kurie skonėjosi kiekvienu jo žodžiu ar meta-

fora. Labai gera matyti Vladą beišypsantį – tai pasitaiko retai. Ši vakarą poetas buvo pakilius nuotaikos, o ypač jo veidas nušvindavo šypsena, akys sužibėdavo šelmiski žiburėliai, kai pažvelgdavo į aktorę Olitą, kai abu dalydavosi jaunystės prisiminimais. Daugelis seniai buvo bemačė tokį

Akvarelinkės Valerijos Medelinskienės kūrybiniai ieškojimai

Sandra PAKAŠIŪTĖ

Sausio 15-ąją Kauno filharmonijoje atidaryta jubiliejinė akvarelininkės Valerijos Medelinskienės paroda. Eksponuojami autore technika sukurti paveikslai, kuriuose ryškus akvarelės, guaso bei piestuko junginys. Tačiau nenorečiau apsiriboti vien parodos darbais – manau, svarbu šiek tiek paliesti ir kitą autorės kūrybos pusę.

Daugumoje dailininkės darbų dominuoja rusvas atspalvis. Anot autorės, ji ne šiaip pasirinko šią spalvą. Pasak V. Medelinskienės, tai jai asocijuojasi su kažkuo tikru, patikrintu laiko. „Bet ši aso-

ciacija siejasi ir su dabartimi, ir su ateitim, nes tai, kas tikra, nėra skirta apibrėztam laikui, tai yra apskritai – kaip pojūtis, būsena“, – dalijosi savo mintimis autorė.

Kaip šią idėją atspindinti darbą galima paminietyti paveikslą „Iš močiutės albumo“ (2007). Dviejų žmonių – galbūt vyro ir moters – nuotraukos, menančios jau prabėgusio jų gyvenimo nuotrupas, iš naujo prabyla, nors ir ne tokia aiškia kalba. Baltas ryškus šviesos ruožas tarsi „ištrina“ senus gyvenimus, palieka tai, kas gyva šiandien. Tačiau tokios laiko pažymėtos, suskeldėjusios nuotraukos menininkai ir kiekvienam iš mūsų yra brangios – taip tarsi išsau-

gomas artimas žmogus, pagarba jam. Rusvas koloritas, migloti si-luetų šešeliali, akvarele išgauti „ibrėžimai“ kuria it semai užmirštus, šimtmeciūose „nuskendusios“ ir vėl prikeltos naujam gyvenimui ikonus įvaizdį.

Filosofines, jaudinčias mintis dailininkė išlieja ant popieriaus lapo diptike „Neišsiusti laiškai“ (2006). Bet tai ne jos apmaštymai, o kito žmogaus, kuris neišdrėžo jais pasidalysti. Pasak autorės, kiekvienas iš mūsų yra nepasakęs to, ką norėjo, nes kažkodėl apleido ryžtas. Akvarelės meistre didelėmis, ryškiomis, netvarkingomis raidėmis išmargindama tuščią bevertį popieriaus lapą taip lyg nori mums priminti, jog ne reikia slėpti „perlų“ savyje. Pačios tyriausios, skaidriaujos, nuosirdžiausios mūsų mintys neturi likti įkalintos – jos privalo ištrūkti, nors dėl to reikštų ką nors paaukoti. Senas popieriaus lapas virsta liudininku to, kas užgimė adresantu širdyje, tik, deja, taip ir nesulaukė progos atsidurti kito rankose. Padriki žodžiai, išprausi ti į kreivas linijas, tarsi leidžia mums pajusti rašančiojo nerimą, baimę, nedrąsų minčių dėstymą, trokštančią atsiverti sielą. Laiškai,

kuriuose subrandinta tiek tyrumo, tikrumo, atvirumo, liko tūnoti stalčiuje, taip ir nepasiekė tikslą.

Nostalgikumu, melancholiuja kvepia dailininkės keturių dalių darbas „Laimė malūnas“ (2006). Laimė – trapus dalykas. Ji gali akimirksniu subyrėti į šipilius. Būtent tai tapytoja ir pavaizdavo paveiksle. Malūno sparnai kiekviename darbe vis labiau atsiplėšia, tolsta nuo žemės, virsta nuolaužomis, bevertėmis sudužusios laimės šukėmis. Šis kūrinys man šiek tiek priminė M. K. Čiurlionio kūrybą: rusvi atspalviai, daugiasluoksniskumas bei ritmo nuo-jauta leidžia sieti abu menininkus.

V. Medelinskienės kūryboje yra ir šviesių, džiugų akcentų. Štai piešiniai, kuriuose dailininkė vaizduoja angelus. Bet jie yra žemiški, sužmoginti, gyvenantys tarp mūsų: vienas laiko puodelį rankose, kitas – džiaugiasi obuolių derliumi, trečias – supasi ant žaislinio arkliuko.

Šie piešiniai, priešingai nei anksčiau aptarti darbai, labai spalvingi, žaismingi. Angelukų veiduose švyti šypsenos, tačiau akys – ne visų atmerktos. „Galbūt kada nors jie atsimerk“, – kalbėjo tapytoja. Kol kas – tai lyg

nuotaikingą ir linksmą poetą V. Baltuškevičių. Visų ūpą ypač pakelė Olitos skaitomas pagarsėjusios „memorijos“.

Vakaro pabaigoje Rašytojų sąjungos Kauno skyriaus vadovas Vidmantas Kiaušas-Elmiškis, sveikindamas poetą gimtadienio proga, pabrėžė, kad V. Baltuškevičius pirmiausia novatoriškas, modernus ir savitas poetas. Tikras poetas. O Viktoras Rudžiškės pastebėjo, kad V. Baltuškevičius – vienas iš tų didelių poetų, kurie neturi savo epigonų. Jis itin atidus eilėraščio fonikai, garsų dermei. Daugelio V. Baltuškevičiaus eilėraščių garsia-raščiai – tarsi žvaigždynai, tarsi pozicijos kosmosas.

Vladas BALTUŠKEVIČIUS

Naktis, praradusi ménulį

eilėraštį pradesių pratarme, kas dėjos iš tiesų: ménulis nuskrendé į pragarmę, bet nuo žvaigždžių šviesu.

švenčiu gimimo sukaktį, pašiurpęs kaip ežys, girdžiu, kaip žemė sukas, kaip girgžda jos ašis.

naktis yra didžiulė, be horizontų ir krantų. naktis, praradusi ménulį, nakčiausia iš naktų.

man šią nakčiausią naktį norėtus degti, degti, degti.

Iš rinktinės „Proregiai“, Vilnius, 1999.

Šarlotė II (Šarlotės atgaivinimas)

Andrius JAKUČIŪNAS

Jau kuris laikas gyvenu paskendęs literatūrinėse senienose – negaliu atskryti nuojautos, kad prieš dvi savaites straipsnyje paminięs Šarlotę ir tą save, kuris ją kitados uoliai kūrė, atsitiktinai (bet tiketai) visiškai išlaisvinaujos vaizdinį iš privačios sferos – šioje anai ilgus metus teko nelemtis tarpti. Todėl netrukus, jei tik kas jai nesukliudys (o tai gal įmanoma, stverus rašiklį ir čia pat išdėsčius, atskleidus ją popieriu – atkreipkit dėmesį, parodijuojant „Lalagės“ stilium), aš pats pradėsiu priklausyti nuo to, kaip kitados turėjau garbės ja parašyti. Nors ne – to nebenutiks; nebenutiks, nes jau ne syki buvau jos įveikiamas, ypač tomis akimirkomis, kai, išsivadėjus įkvėpimo gaisams, likdavau sugniūžęs ir liguistai ištroskės metafizikos. Vis dėlto sugebėdavau išlaikti trapią ribą, neleidžiančią mūsų pasauliams (autorius ir herojės pasauliams) galutinai suarteti. Visalaik jaučiau, kad tai – pavojinga, neleistina, net nepadoru, tačiau vien tiek atrodydavo, kad palikę Šarlotę neužbaigtą kurti, – galutinai jas nesunaikinės (tame kūrinyje Šarlotė turėjo mišlingai dingti), – buvusiųjame tekste jau minėjau, kad romanas apie ją taip ir nevirto knyga, – padariau baisy, neatitaisomą klaidą, – ir kad Šarlotė, nepaisant senaties ir pasikeitusi aplinkybių, nirciai reikalaus būti toliau kuriama ir tobulinama, vis išnirdama prote, kai jau būsiu patikėjės, kad visa, ko kitados iš jos tikėjaus, kaip iš herojės, – pacituosiu „Tėvynę“, – tebuvo „mano karšiuojančių smegenų šalutinis produkta, mano lava“.

Rašiau apie ją tikrai daug – maždaug dvejus metus kasdien, dar kokius dvejus – dienomis, kai būdavau apimtas desperacijos ir bejegystės. Šarlotė rodėsi užtektinai rima atspara įsipterti, jos laikytis, – toks metafizinis žaislelis, – tačiau tuo pat metu jis nesileido būti apciuopama, galutinai suvokta, aprašyta. Kad ir kaip būčiau stengėsis sugrūsti ją į aplinkybes, pavida-lą ir laiką, ji išliko absolūciai abstrakti, amorfiska, net nekūniška, tačiau kiekvieną akimirkā pasirengusi kone fiziskai palaužti mane savo negalimumu ir neįmanomumu. Jaučiau – kad ją parašyčiau, pirma pats privalėjau užsilenksti (tokia graudi tiesa apie „Tėvynę“ – parašiau ją, nes jei ne tai, Šarlotė laukē manęs kaip labai aiški ir konkreti visa ko pabaiga) arba mažumą žaūsakiai atsisakyti pretenzijų kada nors užbaigti ją kaip literatūros kūrini.

Dabar daugmaž ją suprantu. Visa trapija savo esatimi Šarlotė kaip herojė priesinos minčiai, kad kas nors gali būti pritaikytas literatūrai. Ji egzistavo tiesiog kurdama savo gyvenimą kaip literatūros kūrini, – iš žodžių, kuriuos ji pati apie save sakė, – gyvendama tame kaip literatūros kūrinyje, dirbtinai ižūliai neatsižvelgdama į tai, kad toks gyvenimas buvo vienakryptis ir neperspektyvus. Štai kad ir šis epizodas: pagirtinga prabudusi Šarlotė vynuogių sulčių stiklineje randa pamerką raktą, ir jai dingtel, kad tas raktas galėjo išstirpti. (Be abejio, tai labai keista mintis, tačiau Šarlotė ji tą akimirkā rodo esminė, pati svarbiausia, kraupiai rimta.) Vėliau, pro valką darželio tvorą eidama į parduotuvę, ji sugauna save kišancią tą raktą į burną. Tai – lūžis, spraga, ertmė (realybė). Raktas tą akimirkā praranda savo „raktiškumą“ – tampa kramtomajai guma, kurią ji taip godžiai ir taupiai (deficitas) žiaumodavo vaikystėje. („Paskui įsisvarstė, kas būtų nutikę, jei būtų pabandžiusi prilipdyti tą raktą pusei prie tvoros arba sienos – juk taip vaikystėje elgadavosi su kramtomosios gumos gabalėliais – kas, jei ši būtų émusi ir prilipusi taip pat tvirtai ir neatplėšiamai, kaip tai darydavo guma?“) Šarlotė kencią, nes nesuteikė progos netikrai, fiktyviai, tariamai realybei ligi galo atskleisti – ji visiškai atmata mintį, kad raktas galėjo ir nelipi. Neprilipdytas prie tvoros raktas-kramtomoji guma jai tampa neužbaigta, netubulos literatūros pavyzdžiu – literatūros, kuri os ji neįstengė galutinai ir nepriekaištin-gai išgyventi. Tai tarsi kova už pačią kūriniu, kuriame ji turėjo būti atskleista, giluminę esmę ir net pasakojimo stilistiką; Šarlotė sukdusia dantis man rodė, kad ne aš ją kuriu, o ji kuria save, tuo pačiu metu suteikdama man užuominą, kaip turėciau, jei nesuvoksiu, kad tai neįmanoma, link jos artėti.

Vis dėlto tiek žinoti apie Šarlotė turbūt ne-

Aleksandro OSTAŠENKOVO nuotrauka

pakanka. Norint suprasti jos gylį ir plotį, gal ir tą reiksmę, kurią ir dabar jaučiu pareigą paviesinti, reikėtų žinoti, kad sukūrė ją gyvenusių paciame gariūnmečio siautulyje (štai kodėl nuolat kalbu apie tą laiką – man rūpi Šarlotė). Kokiai 1990-aisiai ar kiek vėliau, veikiausiai patyrusi kurį nors iš tuo metu populiarų nušvitimų, o gal tik prisirijusi narkotikų, Šarlotė dingsta be žinios. Šalia gaisrinii kopėcių randami jos bateliai ir tvarkingai sulankstyti drabužiai, klykte klykiantys apie tai, jog jų savininkė suvokė, kad drabužių jos gyvenimė daugiau neprireiks. Jos kūnas nerandas, imama tikėti, kad Šarlotė gyva paimita į dangų (turint galvoje, kaip uoliai tais ištobais laikais tikėta ezoterika, toks faktas turbūt nebūtų nieko labai stebinęs). Apie Šarlotė kalbama kaip apie pranašę, apie ją rašo laikraščiai, reporteriai kamantinėje artimuosis, randasi kvazireliginių judėjimų, dažno namuose kabos Šarlotės portretėlis... Be abejio, tokas finalas galėjo pasirodyti šiek tiek perdėtas, tačiau, be jokios abejonės, jis būtų buvęs labai tikslus: Šarlotė, tojį, kurią tikėjaus parašyti, būtų pukiai iškūnijus mūsų jaunystės epochą su visa jos nežabota beprotiye ir beviltišku naivumu. Dabar jau sunku pasakyti, ar pats kūrīnys nebūtų buvęs pernelyg naivus, gal net, sakykim, pernelyg idealistiškas ir simboliškas. Taip, turbūt taip (matyt, dėl to jis ir neužaugo iki kūrino), tačiau visiškai aišku, kad jo šerdyje, sumanymo šerdyje, slypėjo kažkas, ką slapčia norėjo si pakartoti gyvenime – na, nebūtinai pakartoti, tiesiog negyventi arba, blogiausiu atveju, gyventi tik tekste, dėl teksto, gyventi taip, lyg viskas būtų absolūciai ženkliska ir... iš esmės negyva.

Šarlotė gržo kaip visada netikėtai, klasta, ten, kur jos niekada nebūtiau galėjęs tikėtis. Rašydamas „Nuodū atgaivinimą“ atsitiktinai išleidau į tekstą iš pažiūros nesvarbų motyvą: „Pastvėrės šaukšteli, émė belsti juo į lékštélé širdies ritmą, tikėdamas šitaip laiko poveikį (žinoma, laikinai) perkelsias nuo savęs į šalį, ištengsias būti miręs kur nors netoliše (...).“ Užrašęs šiuos žodžius, menu, buvau pasiurpęs: iš tikrujų tai buvo ne abstraktaus „Lalagės“ herojaus žodžiai (mintys). Ta buvo net per daug aiški aliuzija į sceną iš kūrino apie Šarlotę (iš pradžių – „Ivadas į Agavą“, paskui – „Šarlotės metafizika“), o galiasiai – „Šarlotė ima į dangų“: jai jau išnykus, po daugelio metų keli Šarlotės bendraklasiai kavineje geria kava. Jiems ramiai šnekučiuojantys apie šį bei tą, vieną jų pradeda šaukšteli į lékštélé belsti širdies ritmą. Visi herojai, išskaitant beldusijį, akimirkā nuščiūva – jie vienu metu pagalvoja apie Šarlotę, nes ritmiskas bilsmas primena, kad jos veidas mišlingu būdu vislaik rodė tikslų jos metų skaicių („Šarlotės veide (nors kas ryta kruopščiai į tyrinėdavo) tikriausiai buvo koks nors jos amžių rodas skaitmatis – rūsti ir negailestinga raukslė, kurių ji pati neįstengė matyti, ar išdavikiškas žvilgsniu blyškumas, o gal iš pažiūros tokas nekaltas, bet jau savaime šventvagiškas virpėjimas pajutus, kad viskas aplinkui pasiutusiai gyva (o Šarlotė taip jausdavosi nuolat – net tada, kai miegodavo), liudijas, kad kiekvienas gyvenimas irgi turi pabaigą.“).

Šiai taip iškūnijamas abstraktaus laikrodžio, kaip jungtis tarp herojų (beje, tas bendraklasis ki-

kosmosas (figūravo kažkokia raketa), suteikė man progą prisiminti Edgaro Alano Poe apskymą apie kelionę oro balionu į mėnulį – anot rašytojo tyrinėtojų, patį moksliškiausią kūrinių apie kelionę oro balionu į mėnulį ilgoje kūrinių apie tokias keliones tradicijoje. Tada pu-siau juokais sakių Ievai, kad nuo jos galėtų prasidėti lietuviška kūrinių apie servizo išskojimą tradicija – tokiu atveju jos „Servizas“ būtų savotiškas „pirminis saltinis“ – o juk dar nežinojau, kad praėjus keletui metų pats bandysiu įveikti tą motyvą, suteikdamas jam mano siūlytą prasmę, kurios Ieva tąsyk išdidžiai atsisakė. Prasmę, kurią išreiskiau užrašydamas „ieškoti negalimo, neįmanomo, netauraus“. Nesiuimiui nuodugniai aiškinti, kodėl taip buvo pasielgta (visų pirmą, aišķu, man buvo reikalangas koks nors iš esmės svetimasis motyvas, kuris padėtų atskleisti, kaip skaitytų kūrinių refleksijos dalyvauja įkvėpime ir kad jos išties dalyvauja), tačiau, dera pabrėžti, ne mažiau svarbu man rodėsi priminti, kad tokis kūrīnys jaunosis kūrėjai buvo parašytas ir kad jo egzistavimas, nors knyga ir neišleista, buvo nebeprasmis.

Tik vėliau suvokiau, kokia čia įsivėlė klaida – mąstymo, suvokimo, klaida, o gal ir pa-prasčiausias neatidumas. Suteikdamas servizui „negalimo, neįmanomo, netauraus“ prasmę aš placią atvėriau duris „neįmanomai“, „negalimai“ Šarlotei, išleidau ją ir ten, kur jos net nesikitėjau, kur ji, išpaikinta mano pataikavimo tam mąstymo būdu, kuriuo ji sprendė apie pasaulį, tiesiog negalėjo būti. Šarlotė, ištrigusi savo fikciją burbulė, staiga mane pasivijo, egzistavo – tarsi stovėtų priešais mane, laikydama delnuose, kaip tame neįvykusime romanė, – iš lempos išplėsta karštą lemputės stiklą. Ir tai, žinoma, – vėl imituoju „Lalagės“ herojaus stilijui, – vertė mane suvirpėti ir apsalti.

3 d., penktadienį, 17 val. Rašytojų klube (K. Sirvydo g. 6) – „Lokio seilie“, aktorių Birutės RAŠYTOJŲ KLUBAS Mar ir Algirdo Lateño improvizacijos rašytojos Birutės Jonuškaitės knygos „Užsagstyk mane“ novelių tema bei vokalinis muzikinis kūrīnys solistams ir elektroinikai „Kregždėlaiškis“. Kompozitorius Marius Salynas. Atlieka choro „Brevis“ solistai (vadovas ir dirigentas Gintautas Venislovas). Pasisakys: rašytoja Elena Kurklietytė, literatūros kritikė Janina Riškutė ir kiti norintieji.

4 d., trečiadienį, 17.30 val. LR Vyriausybės kultūros ir meno premijos laureato, rašytojo Algimanto Zurbos jubiliejinius varakas. Programoje dalyvaus rašytojai Vytautas Bubnys, Alma Karosaitė, literatūrologai prof. Petras Bražėnas, doc. dr. Kęstutis Urba, aktorė Gražina Urbanaitė, Biržų rajono savivaldybės merė Irutė Varzinė, Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bie linio viešosios bibliotekos direktorius Vygentas Muralis ir kiti Biržų krašto žmonės, Vilniaus biržiečių klubo „Krivilė“ pirminkinas Arvydas Kregždė. Gros forte-pijoninis ansamblis „AmberTrio“: Vitalija Makrickenė (smuikas), Mantas Makrnickas (altas), Eglė Kižytė-Ramonienė (fortepijonas).

5 d., penktadienį, 17 val. poeto, literatūros kritiko, publicisto Valdemaro Kukulo poezijos knygų „Saulėlydis mano giesmė“ (išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla) ir „Antausis sienai“ (išleido leidykla „Homo liber“) pristatymas. Vakare dalyvaus poetai Algimantas Baltakis, Antanas Simkus, literatūrologas dr. Marius Šidlauskas, Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vyriausiasis redaktorius Valentinas Sventickas, leidyklos „Homo liber“ vadovas Vilius Gužauskis, aktorius Rimantas Bagdzievicius.

Rašytojų klube veikia kilnojamoji nuotraukų ir faksimilių ekspozicija „Mano se-nas drauge“, skirta poetės Elenos Mezginiatės 70-ties metų sukacčiai.

Iejimas nemokamas. Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627; (85) 2617727.

6 d., šeštadienį, 18 val. Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje – VU vargonininko dr. Vido Pinkevičiaus koncertas „Ispanijos ir Portugalijos Renesanso vargonų muzika“. Šis renginys yra ciklo „Septyni vargonų muzikos šimtmeciai“ VI dalis. Bilietai kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neįgaliesiems ir seniorams su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduoda mi prieš koncertą renginio vietoje.

Fotomenininko žvilgsnis į akmenų ir medžių pasaulį

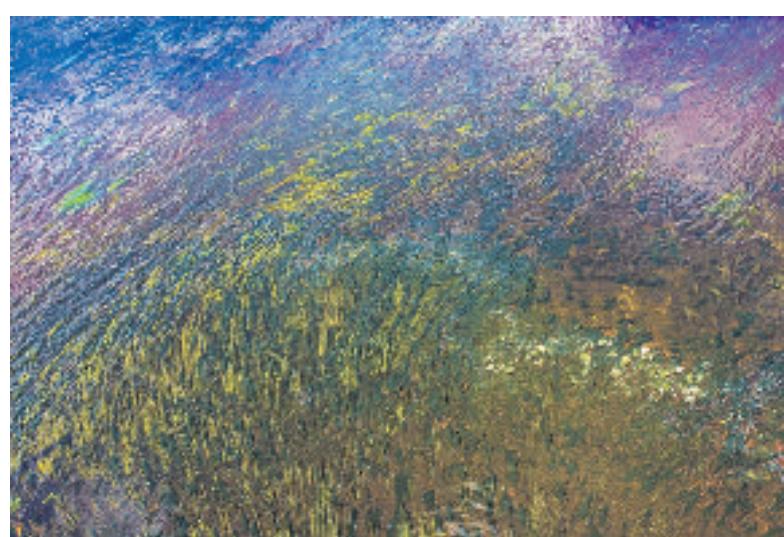
Kauno savivaldybės V. Kudirkos viešojoje bibliotekoje veikia fotomenininko Felikso Kerpausko fotografijų paroda, jos temos – „Akmenys“ ir „Medžių žaizdos“. Darbai atliki naudojant spaudos ant drobės technologiją – susidaro išpūdis, tarsi tai ne fotografijos, o aliejiniai dažais nutapytai

paveikslai. F. Kerpausko kūriniai teigia ir liudi svarbiausias ir esmines gyvenimo tiesas: neatsiejamą, harmoningą žmogaus ir gamtos ryšį, gamtoje vyraujančią pusiausvyrą.

Parodos atidaryme dalyvavo ir grafikas Romualdas Čarna. Pasak jo, dailė ir fotografija sieja bendri

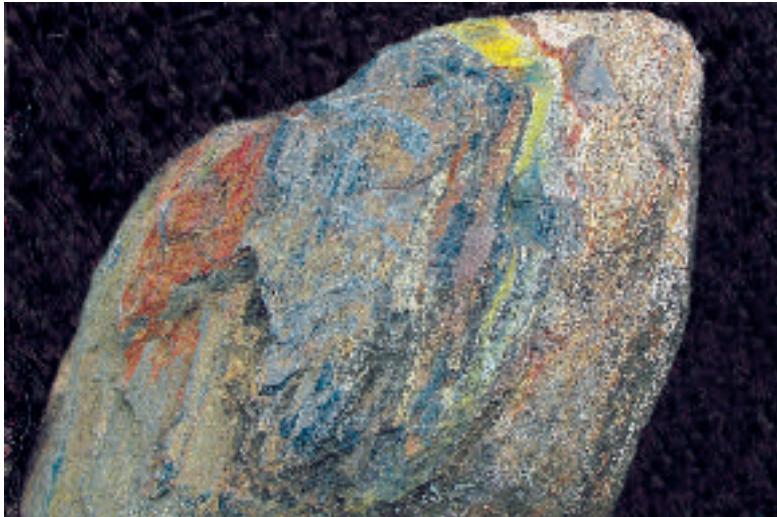
vizualaus meno principai. Kas gime gamtos apsuptyje, paveldėjo emocijnį pasaulį, atspindintį neutrūkstančią rūsi su gamta. Miestiečiai kuria visai kitokias būsenas ir bendrystes. Kalbėdamas apie F. Kerpausko fotografijas R. Čarna išskyrė svarbiausius jų

bruožus: „Jis man artimas kaip gamtos žmogus. F. Kerpauskas jaučia ritmą, kompoziciją. Jis pairenka šviesotamsos faktūros juodimą. Komponuodamas pasitelkia spalvas. Tie akmenys – tai portretai, išsigilinęs autorius juose ižvelgia minties slinkti. Aš juose matau tartum praeities kłodus, nes tuose akmenyse užfiksuoči tūkstantmečiai. Galbūt čia atispindi kosminę akmens erdvę. Manau, fotografas labai jautriai pairenka kompoziciją. Atranka motyvuota, jis bet ko nepateikia. F. Kerpauskas savo darbus dėlioja į vieną seką. Sieja bendras būsenas. Kūri-

nai sudaro darnią visumą, negriauna ekspozicijos, o vienas kita papildo. Man patinka formą ir spalvą pasirinkimas. F. Kerpausko spalvos tapybiškai susileja į vientisą gamą, kuriamą harmoninga erdvę, menininkui labai artimas pasaulis. Kompozicinė atodanga tampa filosofiniu atradimu. Per kompozicines struktūras tarsi atsiveria kitoks pasaulis ir kitoji požiūrių galimybė. Fotografas labai tikslingai ir jautriai eina dvaisiniu keliu.“

Gabriėle KUIZINAITĖ
Felikso KERPAUSKO
nuotraukos

Savaitgalis prie televizoriaus

Karo narkotikui néra imuniteto

Gediminas JANKAUSKAS

Nuoseklioje Šarūno Barto kūrybos retrospekytyvoje rodomas pirmas šio režisieriaus pilnametražis vaidybinis filmas „**Trys dienos**“ (ketvirtadienis, 21.40 val., LTV2), išgriniai svarbiausius „bartoški“ stilistus elementus – ilgas nebylias panoramas, idėmų veidų tyrinėjimą, nespalvoto vaizdo raišką.

Praeities ir vienatvės pateikos du jaunuolius atvedė į seną uostą – buvusį Karaliaučių. Atradės savo draugą, vienas jų suvokia, kad sugrizimas į praeitį neįmanomas, tačiau dabartis atnėsa tik kartelį ir nusivylimus. Tuščios pakrantės, apleista katedra, stotis ir viešbučio kambariai nykiame mieste ir amžinas bégimas nuo savei.

Nors filme aidi nemažai sprogimų ir šūvių, ne jie geriausiai apibūdina ekrane rodomą karą. Sprogimų ir šūvių ne tiek jau daug, užtai nė sekundei nenuslūstanti baimė ir įtampa verčia žiūrovą tiesiog fiziskai jausti nuolatinę grėsmę.

„Kare kaip kare“, – sako prancūzai, paprastai nubréziantys ribą tarp

žmogaus elgesio karų metu ir taikiamo gyvenime. „Išminuotojų būrio“ autoriai netiki, kad iš karų mėsmales galima grįžti sveikos psichikos. Karo narkotikui néra imuniteto.

Dar viena karinė drama perkels mus į JAV pilietinio karos laikus. Septynais „Oskarais“ apdovanotas „**Šokis su vilkais**“ (šeštadienis, 21.15 val., TV3) pasakoja, kaip 1863 m. kautynėse su konfederatų armija sužeistas leitenantas Džonas Danbaras (jį vaidina filmą režisavęs Kevinas Costneris) išvyksta į atokų Sedgviko fortą Pietų Dakotoje, kur tampa vieninteliu JAV kariuomenės atstovu laukinėse preriose. Fortas kažkada buvo pastatytas indėnų žemėse, todėl Danbaras greitai sulaukia svečių.

Gyvenimiškų dramų mėgėjams patiks italių režisierius Gabriele Muccino Holivude sukurtas filmas „**Ieškantys laimės**“ (šeštadienis, 22.55 val., LNK). Filmo pagrindą

sudaro JAV rašytojo Kristoferio Gardnerio memuarai, kuriuose autorius prisimena sunkiausią gyvenimo laikotarpį ir nelengvą kelią į sėkmę. Filme ši likimo visokiausiams išmėginiams pasmerktą talentingą afroamerikietį suvaidino populiarus aktorių Willas Smithas. Kartu su savo septynerių metų sūnumi Jademu jiedu sudaro visai neprasta duetą, verta rimtos nominacijos „išsimintiniausia metų pora“.

Gabrielio Garcia Marquez romano ekranizacijoje „**Meilė choleros metu**“ (šeštadienis, 23.30 val., LTV) pasakoja keista istorija. Akivaizdu, kad tai labai vaizdinga alegorija apie atsidavusią meilę, ištverusią laiko išbandymus, o pilietinio karos pagimdytą cholera rašytojas pasitelkia ne tik kaip tragiską foną, bet ir kaip egzistencinę metaforą.

Tačiau, kita vertus, ir skaitydamas knygą, ir žiūrėdamas filmą, nejučia galvoji, ar tik išmintingas rašytojas siuo kūriniu nenorėjo nepiktai paironizuoti „amžinos meilės“ temą ir sukurti iš pirmo žvilgsnio vos ižvelgiamą meilės romanų parodiją?

Dar vieną, ši kartą gryną, parodiją pristato britų kinematografininkai. Komediijoje „**Super Džonis**“ (sekmadienis, 21.10 val., LNK) parodijuojami filmai apie garsiausią visų laikų slaptąjį agentą Džeimsą Bondą. Toks pat ketas nori atrodyti ir žemo rango diplomatas Džonis (jį vaidina Rowanas Atkinsonas). Kai apiplėšiamama pati Anglijos karalienė, šiam ižūliam nusikaltimui tirti skiriamos geriausios pajėgos. Patikėjės, kad yra tokis pat šaunus kaip Džeimsas Bondas, Džonis ima vadovauti ypač pavojingai slaptai operacijai.

Biografinė drama „**Nenugalėta sirdis**“ (sekmadienis, 0.35 val., TV3) sukurta remiantis tikrais įvykiais. 2002 m. sausį laikraščio „The World Street Journal“ Azijos filialo vadovas Danielis Pearlas, ketinęs gauti interviu iš islamo fundamentalistų informatorius, negrindo namo. Nėščia jo žmona Mariana (aktorė Angelina Jolie) organizuoja vyro paiešką. Tačiau vilties, kad Danielis sugriūs, nedaug